

dr hab. prof. UR Agnieszka Uberman
Zakład Językoznawstwa Stosowanego i Kognitywnego
Instytut Anglistyki
Uniwersytet Rzeszowski

Rzeszów 03.02.2026

Recenzja poprawionej wersji rozprawy doktorskiej
autorstwa Pani mgr Katarzyny Oberdy
pt. *Discourse of Professional Mediation for Conflict Resolution (Dyskurs*
profesjonalnej mediacji w celu rozwiązania konfliktu).

Przedstawiona do recenzji poprawiona rozprawa, napisana pod kierunkiem prof. dr hab. Iriny Oukhvanovej, zapowiada omówienie zagadnienia specjalistycznego dyskursu, a konkretnie dyskursu mediacji służącej rozwiązywaniu konfliktów. Tytuł niezbyt adekwatnie odzwierciedla zawartość treści i przeprowadzonych analiz – nie opisuje faktycznego dyskursu a jedynie modelowy język dla mediatorów.

Praca jest nadal bardzo obszerna; składa się ze wstępu, sześciu zasadniczych rozdziałów, wniosków, streszczeń w językach angielskim i polskim, spisu bibliograficznego oraz 14 załączników. W początkowej części rozprawy Doktorantka zamieściła także spisy 153 tabel, 74 rysunków/diagramów i skrótów stosowanych w rozprawie. Rozprawa w stosunku do wersji poprzedniej została rozszerzona w zakresie analizowanego materiału badawczego.

Bibliografia obejmuje bardzo bogaty spis materiałów źródłowych, natomiast w aneksie Autorka zamieściła transkrypcje, których jest również więcej w stosunku do wersji pierwotnej – zostały wzbogacone o dodatkowe analizowane materiały. Ponownie stwierdzam, iż rozprawa jest nadmiernie rozbudowana. Łącznie praca liczy 538 stron z czego blisko 400 stron to zasadnicza część tekstowa rozprawy (z wyłączeniem spisu treści, spisu tabel, spisu skrótów, streszczeń, bibliografii oraz aneksów).

Kolejność przedstawianych i omawianych zagadnień jest logicznie uporządkowana, lecz proporcje układu treści i dobór materiału badawczego nie są do końca właściwe, co nie pozwala w pełni na realizację zakładanych, nadmiernie rozbudowanych celów pracy. Największym minusem rozprawy z punktu widzenia wartości badawczej jest fakt, że analizowany materiał, z racji swego charakteru i ograniczeń wykorzystania o których wspomina Autorka, nie odzwierciedla w pełni języka żywego a głównie język służący jako

szkoleniowy. To właśnie ten aspekt powoduje obniżoną ocenę przedstawionej do recenzji rozprawy.

Podobnie jak w recenzji pierwszej wersji rozprawy wstęp prezentuje problem badawczy, którym według Autorki jest rekonstrukcja dyskursu w mediacji specjalistycznej; jego organizacja i funkcje w obrębie rozwiązywania konfliktu. Autorka pokrótce określa pole i ramy badawcze. Przedmiotem badań szczegółowych, jak określa Doktorantka, jest profesjonalna mediacja rodzinna i biznesowa w celu rozwiązania konfliktu. Zaskakujące jest zestawienie tych dwóch różnych i dosyć odległych aspektów działań mediacyjnych i ciekawie mnie fakt, dlaczego takiego wyboru Autorka dokonała.

W pierwszym rozdziale rozprawy Doktorantka deklaruje przedstawienie różnorodnych perspektyw i omawia mediację jako profesję z punktu widzenia języka, filozofii, komunikacji i psychologii a w dalszej części także emocje i postawy – opis ten jest zbyt szeroki jak na potrzeby pracy językoznawczej.

W rozdziale drugim uwaga skoncentrowana jest na tytułowej architekturze dyskursu. Ten teoretyczny opis analizy dyskursu z różnych punktów widzenia jest zbyt szczegółowy i nie do końca odzwierciedla zagadnienia analizowane w dalszej części rozprawy fragmentów dyskursu mediacji.

Kolejny rozdział teoretyczny prezentuje podejścia metodologiczne do analiz praktycznych. Doktorantka przedstawia także schemat badań jakościowych oraz konstrukcję badania. Problemów badawczych jest zbyt wiele i są nadmiernie rozbudowane. Należałoby precyzyjnie wybrać najważniejsze z nich, odpowiednio dostosowanych do narzędzi badawczych oraz podejścia badawczego w procesie realizacji założonych celów.

Szeroka perspektywa może świadczyć o gruntownym rozeznaniu Autorki w różnych aspektach mediacji (perspektywy filozoficznej, psychologicznej i językowej), jednak to językowe cechy winny być szczególnie wyeksponowane i dogłębnie przeanalizowane.

Doktorantka omawia sposoby gromadzenia danych badawczych oraz ich organizację, jednak niepokój nadal wywołuje rozbudowana baza podejść do analizy danych, jednakże zgodnie z obowiązującymi przepisami materiały z rzeczywistych mediacji są danymi wrażliwymi objętymi klauzulą niejawności. Analizowane przez Autorkę dane nie odzwierciedlają w pełni autentycznego użycia języka w sytuacjach rzeczywistych w świecie realnym, co w znaczącym stopniu ogranicza analizę faktycznego użycia języka. Celem pracy nie jest ocena sztucznego, szkoleniowego języka dla mediatorów. Jeśli takie jest założenie rozprawy należałoby odpowiednio doprecyzować tytuł rozprawy.

Na pochwałę zasługuje fakt, iż w rozdziałach o charakterze empirycznym prowadzone rekonstrukcje i analizy są zdecydowanie rozbudowane w stosunku do wersji pierwotnej rozprawy. Mimo faktu, iż przykładowe próbki języka mediacji rodzinnej i biznesowej nie są już tak bardzo ograniczone, problemem nadal jest fakt, że nie jest to forma języka w jego autentycznej formie – jest wzorcem szkoleniowym dla mediatorów, a nie ‘żywym’ językiem, który zwyczajowo stanowi podstawę do badań językoznawczych. Sama Autorka opisując dane badawcze podkreśla fakt, iż nie stanowią one przykładów realistycznej mediacji konfliktu (str. 163: „Professional sources [...] **do not present real conflict mediation**”. Dalej Doktorantka pisze: str. 164: „Our research data refer to the discourse of professional family and business **mock mediation**”, a także : str. 170: „In the mediation community of practice, professional **mock mediation is a simulation** of the mediation proces”. To wszystko oznacza ocenę materiałów przygotowanych na potrzeby szkolenia mediatorów – co nie jest rzekomym celem prowadzonych badań.

Pomimo powyższych uwag należy zauważyć ogrom pracy włożonej w analizę danych, jednak jak już zostało to wielokrotnie wspomniane, pewne ograniczenie opisów teoretycznych podniosłoby walor poznawczy ocenianej rozprawy.

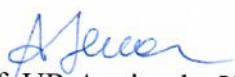
Język rozprawy jest klarowny, praca napisana jest poprawną angielszczyzną w rejestrze naukowym, niemniej Autorka nie ustrzegła się pewnych błędów językowych i stylistycznych. Liczne są także uchybienia natury edytorskiej. Doktorantka notorycznie używa różnych form zaznaczenia fragmentów cytowanych prac/tekstów w bezpośrednim sąsiedztwie (np. ‘...’; “...”) poczynając od strony 25; nieujednolicony format zapisu spisu treści, brak spójności formatu zapisu cytowanych źródeł, format cytowania tekstu. Format zapisu źródeł bibliograficznych także pozostawia wiele do życzenia.

Konkluzja:

Cześć teoretyczna rozprawy jest nadmiernie rozbudowana, przedstawia za szeroki wachlarz zagadnień: są to po części zbyt obszerne omówienia nie wnoszące wiele do analiz, gdyż nie mają w nich zastosowania. Podkreślić jednak należy fakt, iż znajomość tych treści może sugerować szerokie horyzonty badawcze Doktorantki. Zasadnym byłoby także doprecyzowanie tematu rozprawy, gdyż ujmując wszelkie przedstawione zagadnienia teoretyczne w tak rozbudowanym wachlarzu badań nad dyskursem czytelnik może czuć się zagubiony, a analizy dokonywane przez Autorkę nie wykorzystują tego szerokiego aparatu badawczego o którym jest mowa w rozdziałach teoretycznych.

W związku z charakterem poufności dyskursu mediacji i niemożności przedstawienia go w pełnej treści nie można mówić o badaniu autentycznego dyskursu czy też użycia języka, a jedynie rekonstrukcji struktury materiału modelowego. Należy docenić starania Autorki, która stawia sobie za cel odtworzenie nie tylko architektury mediacji rodzinnej, ale także biznesowej. Podjęta tematyka jest istotna i ma charakter interdyscyplinarny, dzięki przedstawionym analizom można wskazać pewne strategie stosowane w mediacjach i to jest ważnym osiągnięciem.

Stwierdzam, iż recenzowana praca spełnia podstawowe wymagania stawiane rozprawom tego typu. Z uwagi na ogromny wkład pracy i wieloaspektowe analizy, w tym statystyczne, oceniam ją pozytywnie i rekomenduję dopuszczenie Pani mgr Katarzyny Oberdy do dalszych etapów przewodu doktorskiego.

dr hab. prof. UR Agnieszka Uberman

dr hab. prof. UR Agnieszka Uberman

Rzeszów 13.12.2024r.

Zakład Językoznawstwa Stosowanego i Kognitywnego

Instytut Neofilologii

Uniwersytet Rzeszowski

Recenzja rozprawy doktorskiej autorstwa Pani mgr Katarzyny Oberdy
pt. *Discourse of Professional Mediation for Conflict Resolution (Dyskurs profesjonalnej*
mediacji w celu rozwiązywania konfliktu).

Przedstawiona do recenzji rozprawa, napisana pod kierunkiem prof. dr hab. Iriny Oukhvanovej, omawia zagadnienia specjalistycznego dyskursu, a konkretnie dyskursu mediacji służącej rozwiązywaniu konfliktów.

Praca jest bardzo obszerna; składa się ze wstępu, sześciu zasadniczych rozdziałów, wniosków, streszczeń w językach angielskim i polskim, spisu bibliograficznego oraz 5 załączników. W początkowej części rozprawy, bezpośrednio po spisie treści Doktorantka zamieściła także spisy tabel, rysunków/diagramów i skrótów stosowanych w rozprawie.

Bibliografia obejmuje bardzo bogaty 24 stronicowy spis materiałów źródłowych tj. monografii i artykułów, spis przytaczanych aktów prawnych odnoszących się do przepisów prawa międzynarodowego i europejskiego oraz źródeł internetowych, głównie leksykograficznych ale także korpusowych.

W aneksie Autorka zamieściła transkrypcje, tj.: w Aneksie nr 1 transkrypcję części 1 mediacji rodzinnej, w Aneksie nr 2 - transkrypcję części 2 mediacji rodzinnej; Aneks nr 3 stanowi transkrypcja części 1 mediacji rodzinnej zorganizowana w etapy, części i elementy strukturalne, zaś Aneks nr 4 to transkrypcja części 2 mediacji rodzinnej zapisana w postaci kolejnych etapów, części i elementów strukturalnych. Załącznik nr 5 przedstawia przykłady kodowania zapisu tekstu mediacji.

Łącznie praca liczy 394 strony z czego blisko 330 stron to zasadnicza część tekstowa rozprawy (z wyłączeniem spisu treści, spisu tabel, spisu skrótów, streszczeń, bibliografii oraz aneksów).

Sekwencja przedstawianych i omawianych zagadnień jest logicznie uporządkowana, lecz proporcje układu treści i dobór bardzo ograniczonego ilościowo materiału badawczego nie są właściwe, co nie pozwala na realizację zakładanych, nadmiernie rozbudowanych celów pracy.

Wstęp do rozprawy prezentuje problem badawczy, którym jest rekonstrukcja dyskursu w mediacji specjalistycznej; jego organizacja i funkcje w obrębie rozwiązywania konfliktu. Autorka pokrótce określa pole badawcze (tj. lingwistyka tekstu i dyskursu) i ramy badawcze. Wskazuje także na trzy podejścia, które będą reprezentowane w postaci tła teoretycznego i metodologicznego prowadzonych badań w zakresie odtworzenia struktury dyskursu mediacji. Przedmiotem badań szczegółowych, jak określa Autorka, jest profesjonalna mediacja rodzinna w celu rozwiązania konfliktu. Opisano także korpusy i materiały służące jako materiał badawczy, cele i konkretne zadania, które Doktorantka planuje zrealizować. Wspomniane cele i zadania zapowiadają się interesująco; opisane są szczegółowo i wprowadzają w lekturę rozprawy. W tej części pracy wskazano także strukturę podporządkowaną wymienionym powyżej celom i zadaniom badawczym. Doktorantka prezentuje 10 pytań badawczych, każde z których koncentruje się na jednym aspekcie badawczym. Autorka opisuje także metodologię, aktualność podejmowanej tematyki, ograniczenia badania, strukturę i materiały źródłowe, które były pomocne w analizowaniu teoretycznych zagadnień leżących u podstaw niniejszego projektu.

Pierwszy z rozdziałów rozprawy pt. *Mediation with underlying conflict – an interdisciplinary perspective* charakteryzuje tytułowe zagadnienia i przedstawia interdyscyplinarną perspektywę mediacji w kryzysie. Doktorantka deklaruje przedstawienie różnorodnych perspektyw, m.in. psychologicznej, socjologicznej, ekonomicznej. Autorka omawia mediację jako profesję z punktu widzenia języka, filozofii, komunikacji i psychologii. Pojęcia mediacja i mediator są zdefiniowane na podstawie legislacji Unii Europejskiej. Aspekt filozoficzny rozpoczyna dyskusja etymologii terminu 'konflikt' i jego rozwój semantyczny zgodny z perspektywą filozoficzną. Dyskusja jest monotonna w oparciu o źródła literatury filozofii a przede wszystkim nazbyt rozbudowana jak na potrzeby pracy o charakterze

językoznawczym. Zbędne wydają się w tym kontekście historyczne teorie filozoficzne. Kolejno przedstawiono poglądy badaczy na konflikt z perspektywy komunikacyjnej oraz style radzenia sobie z konfliktem i ich cechy. Psychologiczna perspektywa także obszernie omawia konflikt i mediację, emocje i postawy. Zaprezentowane są także wybrane modele mediacji oraz funkcje postaw. Podrozdział 1.2 podnosi tematykę mediacji rozumianej jako proces i rozważania rozpoczynają się od mitologicznych opisów mediatorów, które, jak twierdzi Autorka, służą za podstawę współczesnego ruchu mediacyjnego. Zaprezentowano typologię praktyk mediacyjnych, dużo uwagi poświęcono także prawu międzynarodowemu w kontekście mediacji i jako źródło korpusu prawnego w obrębie tej tematyki. Mediację opisano także w ujęciu psychologii dyskursywnej, zaś perspektywa filozoficzna na wartości i odczucia w mediacji jest w kontekście pracy językoznawczej zbyt obszernie omówiona.

W rozdziale drugim pt. *Architecture of Discourse: Literature review* uwaga skupia się na tytułowej architekturze dyskursu. Jest to teoretyczny opis analizy dyskursu z różnych punktów widzenia, m. in. podejście ontologiczne, semiotyczne, lingwo-semiotyczne, krytyczna analiza dyskursu, itp. Dyskurs zaprezentowano także jako ideę i czynność. Doktorantka przedstawia podstawowe założenia teorii dyskursu i tekstu oraz standardy tekstualności. Uwagę poświęcono także teoriom modelowania komunikacji, zaś strategie komunikacyjne jedynie skrótowo zostały wspomniane. Autorka prezentuje wybrane modele argumentacji i teorię aktów mowy, niestety prezentując tym samym brak zrozumienia tego konceptu językowego, wyróżniając akt perlokucyjny oraz illokucyjny dwukrotnie w miejsce lokucyjnego (str. 110). Wydaje się, iż Autorka nie do końca zaznajomiona jest z tą teorią i błędnie stosuje jej metodologię, powtarza się to także w dalszej części rozprawy (str. 172). Z punktu widzenia mediacji również narracja, omówiona w dalszej części rozdziału II, jest istotnym aspektem w rozwiązywaniu konfliktów. Więcej uwagi natomiast poświęca Autorka teorii gatunku w dyskursie oraz teoriom integracyjnym. To omówienie jest obszerne i po raz kolejny wydaje się, że nie do końca przystaje do analizowanych w dalszej części rozprawy fragmentów dyskursu mediacji.

Kolejny rozdział teoretyczny zapowiadający realizację założonego celu rozprawy jest zatytułowany *Methodological approaches to practical analysis*, który prezentuje podejścia metodologiczne do analiz praktycznych. Wywód rozpoczyna się od przeglądu metodologicznych perspektyw badań, pokrótce je charakteryzując. Doktorantka prezentuje także paradygmat badań

jakościowych. Autorka obiera rekonstrukcję za główną metodę badawczą. W podrozdziale 3.2 przedstawiono konstrukcję badania złożonego z integracyjnej i jakościowej perspektywy metodologicznej, próbkę badawczą oraz praktyczne problemy badawcze. Skonstruowane są one z 10 pytań, na które odpowiedzi powinny zostać uzyskane w toku analiz materiału badawczego. Wydaje się ich być zbyt wiele i są nazbyt wieloaspektowe. Należałoby precyzyjnie wybrać najważniejsze z nich, odpowiednio dostosowanych do narzędzi badawczych oraz podejścia badawczego w procesie realizacji założonych celów.

W dalszej części rozdziału Doktorantka przedstawia techniki gromadzenia danych badawczych oraz ich układ/organizację. Pewnego rodzaju niepokój wywołuje przedstawiona przez Panią mgr Oberdę rozbudowana baza podejść do analizy danych. Niestety, jeszcze bardziej niepokojącym jest fakt, iż zgodnie z obowiązującymi przepisami materiały z rzeczywistych mediacji są danymi wrażliwymi objętymi klauzulą niejawności. Analizowane przez Doktorantkę bardzo skromne dane badawcze utworzone są przez materiały ćwiczeniowe nie pochodzące z faktycznych rozmów; są to zatem dane sztuczne, nie odzwierciedlające autentycznego użycia języka w sytuacjach rzeczywistych w świecie realnym. Taki dobór materiału badawczego, bardzo ograniczonego w swojej objętości, w znaczącym stopniu ogranicza rzetelną analizę faktycznego użycia języka.

W rozdziałach IV, V i VI o charakterze empirycznym prowadzone rekonstrukcje i analizy są niewiarygodne i niewiążące, gdyż opierają się o zbyt skromny korpus danych. Jedna bardzo ograniczona w rozmiarze przykładowa próbka języka mediacji rodzinnej nie może stanowić podstawy badań prowadzonych w ramach rozprawy doktorskiej. Niestety nie jest to nawet forma języka w jego autentycznej formie – jest wzorcem szkoleniowym dla mediatorów, a nie ‘żywym’ językiem który zwyczajowo stanowi podstawę do badań językoznawczych.

Język rozprawy jest klarowny, praca napisana jest poprawną angielszczyzną w rejestrze naukowym. Jednak nie jest ona wolna od licznych uchybień natury edytorskiej. Doktorantka notorycznie używa różnych form zaznaczenia fragmentów cytowanych prac/tekstów w bezpośrednim sąsiedztwie (np. “’...’”; "...") począwszy od strony 25; nieujednolicony format zapisu spisu treści, brak spójności formatu zapisu cytowanych źródeł (np. str. 38 (Galtung, 1969) ale (Duffield 2001); str.126 (Lotman, 1990, p. 123) ale str. 103 (West, Turner, 2018: 11) czy str. 109 (Schuetz, 2009, p 43); str. 49 (Gaulin, McBurney, 2003) ale str. 52 (Haddock and

Maio, 2008, p. 116), i wiele innych), format cytowania tekstu np. str. 173 zapis kursywą, inne np. str. 127 – brak, bądź ujęte w cudzysłowie; format spisu dziesięciu pytań badawczych w postaci 11-20 (zamiast 1-10) na str. 156. Nie widzę także sensu cytowania autora (Florensky 2002) i odniesienia do tej samej treści w innym źródle (Florensky 1966 quoted in Oukhvanova 2018) na stronach 144-149.

Oprócz wspomnianych powyżej, odnotowano także brak spójności formatu zapisu tytułów rozdziałów pracy - wielkość liter w tytułach angielskich jest różna zdarzają się także pewne, błędy językowe i logiczne (brak fragmentu zdania), oraz użycie potocznych sformułowań, co w pracy o charakterze naukowym mieć miejsca nie powinno.

Konkluzja:

Bardzo rozbudowana część teoretyczna, przedstawiająca za szeroki wachlarz zagadnień, są to po części zbyt obszerne omówienia nie wnoszące wiele do analiz, gdyż nie mają w nich zastosowania. Znajomość tych treści może to sugerować szerokie horyzonty badawcze Doktorantki, jednakże należy wybrać konkretne podejścia i je konsekwentnie stosować w badaniach. Zasadnym jest także doprecyzowanie tematu rozprawy, gdyż ujmując wszelkie przedstawione zagadnienia teoretyczne w szerokim spektrum badań nad dyskursem czytelnik może czuć się zagubiony, a analizy dokonywane przez Autorkę nie wykorzystują tego szerokiego aparatu badawczego o którym jest mowa w rozdziałach teoretycznych. Temat zatem nie jest wystarczająco precyzyjny. Autorka winna określić który paradygmat teoretyczny przyjmuje do analizowania zgromadzonego materiału badawczego.

Kolejnym poważnym uchybieniem jest fakt, iż autentyczny materiał badawczy ze względu na swój poufny charakter nie może być wykorzystany w formie transkrypcji prawdziwych mediacji, zatem przedstawione w rozdziałach o charakterze empirycznym analizy dyskursu mediacji w konflikcie jedynie w formie tekstu ćwiczeniowego znacząco poddają w wątpliwość wartość merytoryczną takiego dociekania. Nie możemy mówić tutaj o badaniu autentycznego użycia języka a jedynie rekonstrukcji struktury materiału modelowego. Dodatkowo, analizowany materiał jest bardzo ubogi; trudno wnioskować na podstawie jednego tylko przykładu stanowiącego model ćwiczeniowy. Mimo starań Autorki, która stawia sobie za cel odtworzenie nie tylko architektury mediacji ale także przekazywanych w jej obrębie wartości,

emocji i postaw, trudno przyjąć, że w rzeczywistości taka jest zawsze sekwencja i dynamika dyskursu mediacji rodzinnej. Dyskusja własna Doktorantki nad analizowanymi zagadnieniami jest bardzo lakoniczna.

Powyższe zastrzeżenia nie pozwalają na pozytywną ocenę recenzowanej rozprawy. Podane powyżej uwagi umniejszają ogólną wartość pracy, która w minimalnym jedynie stopniu spełnia podstawowe wymogi stawiane rozprawom tego typu. W obecnej formie oceniam ją negatywnie i rekomenduję naniesienie stosownych korekt, po których rozprawę Pani mgr Katarzyny Oberdy można będzie dopuścić do dalszych etapów przewodu doktorskiego.

dr hab. prof. UR Agnieszka Uberman